

Урок 11 Утворення УНР. Протистояння національно-патріотичних сил і більшовиків

Факти: Революційні події в Україні у 1917 - на початку 1918 р. Еволюція поглядів політичних сил України в питанні самовизначення українців . Універсали Центральної Ради (УЦР). Відносини УЦР з Тимчасовим урядом та більшовицькою Росією. Проголошення Української Народної Республіки (УНР). Війна радянської Росії з УНР. Дати: Листопад 1917 р. – III Універсал Центральної Ради, 22 (9) січня 1918 р. – IV Універсал УЦР, проголошення незалежності УНР. Січень 1918 р.- бій під Крутами Персоналії: Михайло Грушевський, Володимир Винниченко, Сергій Єфремов Поняття та терміни: «автономізація», «самостійники», «Універсали УЦР», «Генеральний секретаріат», «Народний секретаріат»	Розпізнавати на картосхемі територію Української Народної Республіки згідно з III Універсалом, напрямки наступу більшовиків під час першої війни УНР з радянською Росією Характеризувати діяльність Української Центральної Ради, українських партій, політичних діячів, основні положення Універсалів УЦР, взаємовідносини УЦР із Тимчасовим урядом, боротьбу за владу в Києві в жовтні - листопаді 1917 р., ультиматум Раднаркому Визначати роль Всеукраїнських з'їздів рад у Києві та Харкові; причини та наслідки першої війни радянської Росії з УНР, здобутки і прорахунки УЦР у державотворчому процесі. Пояснювати історичне значення Універсалів УЦР
---	---

1. «Тимчасова інструкція Генеральному Секретаріатові Тимчасового уряду на Україні». Послаблення позицій Центральної Ради

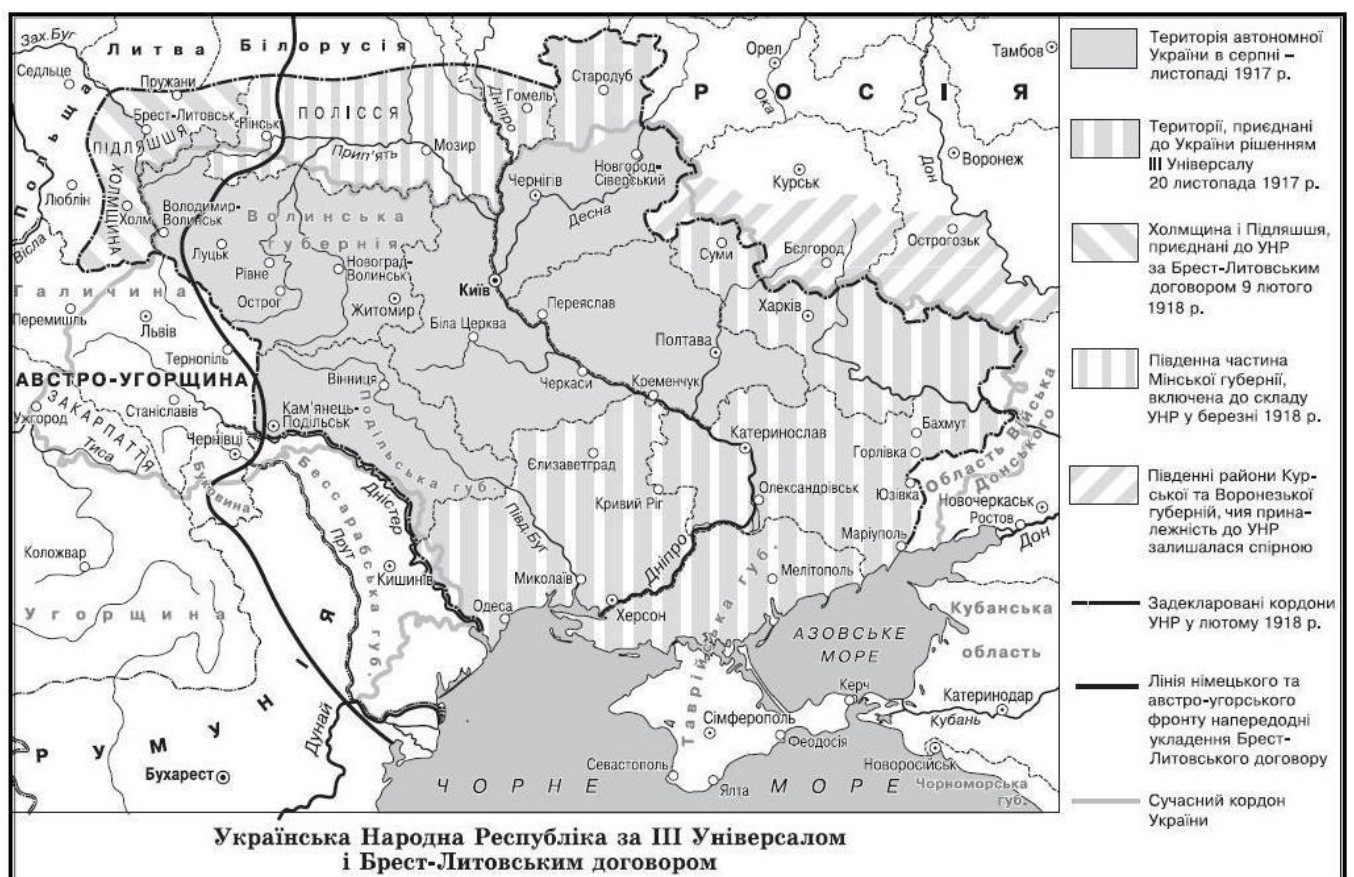
Після липневих подій Тимчасовий уряд Росії прагне посилити свої позиції, у тому числі й в Україні. На фронті й у тилу запроваджено смертну кару, попередню цензуру; розформовуються або відправляються на фронт «ненадійні» війська; відроджуються чорносотенні організації, одна з яких - «Союз малороссов имени Гоголя» -проголосила метою «боротьбу за Росію й проти України»; здійснюється спроба ізолювати вірні Центральній Раді війська, роззброїти їх, не зупиняючись перед застосуванням сили.

Тимчасовий уряд відкинув «Статут вищого управління України» (прийнятий Генеральним Секретаріатом **16 липня 1917 р.**, де визначалися обов'язки, права та межі компетенції Генерального Секретаріату; фактично це була основа конституції, що базувалася на припципах автономного устрою). Замість затвердження цього документу Тимчасовий уряд видає **4 серпня 1917р.** «Тимчасову інструкцію Генеральному Секретаріатові Тимчасового уряду на Україні»

Документ	Статут Генерального Секретаріату	«Тимчасова інструкція для Генерального Секретаріату»
Дата прийняття	16 липня 1917 р.	4 серпня 1917 р.
Орган, який затвердив документ	Центральна Рада	Тимчасовий уряд
Статус Генерального Секретаріату	Вищий орган управління в Україні, який формується УЦР, відповідальний перед нею, затверджується Тимчасовим урядом	Місцевий орган Тимчасового уряду, який затверджується за поданням УЦР
Повноваження Генерального Секретаріату	• Передає Тимчасовому уряду законопроекти, затверджені УЦР. • Визначає компетенцію органів виконавчої влади. • Призначає невиборних урядовців. - Недовіра, висловлена УЦР, зумовлює відставку Генерального Секретаріату	• Усі рішення мають затверджуватися Тимчасовим урядом. • Втрачено право призначення на державні посади. • Тимчасовий уряд може діяти в обхід Генерального Секретаріату. • Центральна Рада фактично позбавляється законодавчих прав
Територія, на яку поширюється влада Генерального Секретаріату	Дев'ять українських губерній: Київська, Волинська, Полтавська, Подільська, Херсонська, Харківська, Катеринославська, частина Чернігівської і Таврійської	П'ять українських губерній: Київська, Волинська, Подільська, Полтавська, частина Чернігівської
Склад	14 секретарств: внутрішніх, фінансових, військових, продовольчих, земельних, національних справ; юстиції,	Генеральний Секретаріат втрачає секретарство військових справ, продовольчих справ, судових справ, шляхів

	освіти, торгівлі, промисловості, пошти й телеграфу, праці, шляхів сполучення	сполучення, пошти й телеграфу, земельних справ
Значення	Став фактичною основою конституції України як автономної частини Росії	Загострив конфлікт між УЦР та Тимчасовим урядом

Таким чином, конфлікт між Центральною Радою і Тимчасовим урядом станом на 5 серпня 1917 р. не був розв'язаний. Центральна Рада не виступала категорично проти «Тимчасової інструкції», вона не мала реальної сили для відкритого протистояння, а Тимчасовий уряд був слабким, щоб реалізувати положення цього документу на практиці.

У серпні 1917 р. у Росії була здійснена спроба реакційного державного перевороту на чолі з Верховним головнокомандувачем генералом **Л. Корніловим** - переконаним прибічником диктатури (події дістали назву **корніловський заколот**).

2. Корніловський заколот і Україна.

Прийчини:

- Погіршення економічного становища країни, посилення соціальної напруги. Бездіяльність Тимчасового уряду в розв'язанні нагальних проблем (війни, землі тощо).
- Загострення політичної боротьби за умов слабкості Тимчасового уряду. Поразки на фронтах Першої світової війни.

- Вимога заможних верств населення встановити владу «сильної руки»

Мета- Установлення диктатури Л. Корнілова

Основні події

- ✓ Кінець серпня 1917 р. — Державна нарада, яка сприяла консолідації правих сил (промисловців, підприємців, військових, поміщиків). УЦР відмовилася взяти участь.
- ✓ **26 серпня 1917 р. — початок заколоту.** У містах створюються комітети порятунку революції, блокуються штаби офіцера; заарештовано командувача Південно-Західним фронтом А. Денікіна.
- ✓ **30 серпня 1917 р. — придушення заколоту за активної участі більшовиків**

Наслідки:

- Поразка правих сил і зміцнення лівих.
- Тимчасовий уряд утратив підтримку заможних верств населення. Зростання авторитету більшовиків, кількості червоногвардійців, більшовизація Рад.
- Погіршення соціально-економічного становища в країні.

Найбільш рішуче контрреволюції протистояли більшовики.

Після ліквідації заколоту **вплив більшовицької партії** серед робітників і армії різко посилювався. Більшовики формували збройні загони червоногвардійців (восени 1917 р. вони вже мали в Україні до 15 тис. бійців Червоної гвардії).

Серпнева спроба корніловського заколоту, безладдя та анархія восени 1917 р. підштовхнули Центральну Раду до активних дій. З її ініціативи у вересні 1917 р. у Києві відбувся **3' їзд народів Росії**, який засудив державну централізацію.

Дата проведення	8-15 вересня 1917 р.
Учасники	Делегати від різних національних груп Росії: українці, литовці, естонці, білоруси, молдаване, грузини,, євреї, донські козаки тощо
Основні рішення	• Засудження державної централізації. - Вимога федеративного устрою Російської держави. • Всеросійські Установчі збори не повинні перешкоджати скликанню крайових установчих зборів. • Заклик до вирішення найважливіших питань соціально-економічного розвитку з урахуванням національної специфіки
Результати	• Початок підготовки до Українських Установчих зборів.

	• Заява УЦР про поширення влади на дев'ять губерній України (без Криму). • Тимчасовий уряд не визнав рішення УЦР
--	---

Згодом ЦР розпочала підготовчу роботу до скликання Українських Установчих зборів. У відповідь на це міністр юстиції Тимчасового уряду порушив слідчу справу проти членів Центральної Ради. Водночас для переговорів до Петрограда викликали лідерів Генерального Секретаріату. Від ув'язнення їх врятувало лише падіння Тимчасового уряду.

3. Жовтневі події 1917 р.

Установлення контролю Центральної Ради над Києвом

25 жовтня 1917 р. у Петрограді відбулося збройне повстання, наслідком якого стало повалення Тимчасового уряду, **здобуття влади більшовиками**. II Всеросійський з'їзд Рад проголосив Росію республікою рад робітничих, солдатських і селянських депутатів (**тобто було встановлено радянську владу**).

Був сформований перший радянський уряд Росії - **Рада народних комісарів (Раднарком)** на чолі з **В. Леніним**. Метою більшовиків була перебудова соціально-економічного життя країни на комуністичних засадах (ліквідація приватної власності в першу чергу). На виборах до Всеросійських Установчих зборів (уже після державного перевороту) більшовики одержали лише четверту частину голосів виборців. В Україні за більшовиків проголосувало лише 10% населення.

Зважаючи на величезне значення України, більшовики прагнули якнайшвидше встановити контроль над її територією.

Більшовицьку владу в Україні почали утверджувати відразу після державного перевороту в Петрограді. У головних містах Донбасу - Луганську, Кадіївці, Макіївці більшовики взяли владу без збройної боротьби. У всіх інших місцевостях України соціальна база більшовиків була слабкою, авторитет незначним, власними силами захопити владу вони були не в змозі.

Особливо жорстокою була боротьба за владу в Києві, де вона точилася між **трьома політичними силами**: прибічниками Тимчасового уряду, більшовиками, національними українськими силами, що гуртувалися навколо Центральної Ради.

29 - 31 жовтня 1917 р. відбулося збройне повстання в Києві, яке завершилося виснаженням сил прибічників Тимчасового уряду і більшовиків. Головним наслідком повстання було встановлення Центральною Радою цілковитого контролю над столицею, роззброєння більшовицьких загонів у самому Києві, Дарниці, Броварах. У цей критичний період Центральна Рада мала достатньо сил, впливу та авторитету, щоб узяти під свій контроль більшу частину України.

4. Третій Універсал Центральної ради.

Проголошення Української Народної Республіки (УНР)

Центральна рада мала намір віддати завойовану владу демократично обраним депутатам Установчих зборів, а більшовики - установити диктатуру своєї партії.

Ленінська партія прагнула скористатися тимчасовою популярністю в масах, підмінити Українську Центральну Раду збільшовизованим новим органом, який мав утворити Всеукраїнський з'їзд рад.

Потрібні були рішучі дії для утвердження державних прав українців. 7 листопада 1917р. було видано Третій Універсал Центральної Ради,

ІІІ Універсал УЦР	
Дата проголошення	7 листопада 1917 р.
Передумови проголошення	• 25 жовтня (7 листопада) 1917 р. — більшовицький збройний переворот у Петрограді, повалення влади Тимчасового уряду. Проголошення Росії Республікою Рад на чолі з Радою Народних Комісарів. Раднарком очолив В. Ленін. • 29-31 жовтня (11-13 листопада) 1917 р. — збройне повстання більшовиків у Києві з метою встановлення радянської влади. • Визнання УЦР носієм вищої влади в Україні
Основний зміст	Проголошення Української Народної Республіки (УНР) у складі федеративної Росії. • УЦР — вищий законодавчий, а Генеральний Секретаріат — вищий виконавчий органи УНР до скликання Установчих зборів України. • Включення до УНР земель, де більшість населення складали українці: Київщина, Поділля, Волинь, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина, Херсонщина, Таврія (без Криму); у майбутньому — приєднання шляхом переговорів інших українських етнічних територій. • Скасування права власності нетрудових господарств на поміщицькі, удільні, монастирські, церковні та інші землі. • Земля — власність трудового народу й має перейти до нього без викупу. До Установчих зборів землею опікуватимуться земельні комітети, обрані народом. • Введення 8-годинного робочого дня і державного контролю за виробництвом. • Підтримка мирних переговорів для швидкого закінчення війни. • Скасування смертної кари; амністія політичним в'язням.

	• Розширення прав органів місцевого самоврядування. • Проголошення демократичних свобод: свободи слова, друку, віри, зборів, союзів, страйків, недоторканності особи й житла тощо. • Визнання права національних меншин на національно-персональну автономію. • Визначення дня виборів та скликання Українських Установчих зборів
Результати	• Закладення основ демократичного устрою в Українській державі. • Неоднозначне ставлення різних політичних сил до проголошених в універсалі заходів. • Незадоволення поміщиків, заможного селянства, інтелігенції скасуванням приватної власності. • УНР залишалася складовою частиною Росії, але УЦР не визнавала більшовицький Раднарком легітимним урядом Росії
Значення III Універсалу	Став програмою масштабних соціально-економічних та політичних перетворень в Україні

5. Перша війна радянської Росії проти УНР (грудень 1917 - лютий 1918 р.)

Політичні методи боротьби за владу більшовики сполучали із силовими. Було вирішено перетворити Центральну Раду на Центральний Виконавчий Комітет (ЦВК) рад України. Для цього необхідно було провести Всеукраїнський з'їзд рад. Його робота розпочалася 4 грудня 1917 р. у Києві. Однак сподівання більшовиків здійснити державний переворот мирним шляхом зазнали краху. Більшовицькі делегати залишили з'їзд.

У цей же день, 4 грудня 1917 р. (відкриття з'їзду), у Київ радіотелеграфом було передано підписаний керівниками Радпаркому В. Леніним і Л. Троцьким **«Маніфест до українського народу з ультимативними вимогами до Української Ради»** (ультиматум Раднаркому Центральній Раді).

4 грудня 1917 р.	«Маніфест до українського народу з ультимативними вимогами до Української Ради», підписаний В. Леніним і Л. Троцьким: • визнано УНР та її право на самовизначення; • УЦР звинувачено в проведенні «двозначної буржуазної політики», не визнано повноважним представником укр. народу. Вимоги більшовиків до УЦР: • відмовитися від спроб дезорганізувати загальний фронт; • ЦР має «припинити спроби роззброєння на території України радянських полків і робітничої Червоної гвардії». ЦР має не пропускати війська козаків на Дон до отамана О. Каледіна; • сприяти радянським військам у боротьбі з «контрреволюційними» повстаннями
4-6 грудня 1917 р.	Робота I Всеукраїнського з'їзду Рад у Києві (скликаний з ініціативи Й. Сталіна для переобрання складу УЦР): • спроба більшовиків передати всю владу радам, перетворивши УЦР на Центральний Виконавчий Комітет Рад (ЦВК), провалилася; • з'їзд висловив довіру УЦР; • делегати-більшовики переїхали до Харкова, де проходив обласний з'їзд Рад Донецько-Криворізького басейну, та маніфестували його як Всеукраїнський з'їзд Рад басейну, та маніфестували його як Всеукраїнський з'їзд Рад
5 грудня 1917 р.	Відхилення ультиматуму Раднаркому Ген. Секретаріатом УНР

Термін виконання ультимативних вимог Центральною Радою - 48 годин. Центральна Рада відхилила вимоги Раднаркому. Почалася війна.